

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

LUCIE SMAŽILOVÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání - historie

**Hilsneriáda a její odraz v Národních listech**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce : PhDr. Pavel Kopeček

OLOMOUC 2010

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala zcela samostatně a použila jen uvedeníých pramenů a literatury.

V Píkárci dne 11. dubna 2010

.....  
Lucie Smažilová

## **Poděkování**

Děkuji vedoucímu této bakalářské práce PhDr. Pavlu Kopečkovi za odborné vedení a vstřícné poskytování praktických rad.

## **OBSAH**

|                                                       |    |
|-------------------------------------------------------|----|
| Úvod .....                                            | 5  |
| 1. Situace na konci 19. století, Národní listy .....  | 7  |
| 2. Vražda Marie Klímové .....                         | 12 |
| 3. Nález mrtvého těla Anežky Hrůzové .....            | 14 |
| 4. Postoj T. G. Masaryka k aféře.....                 | 18 |
| 4.1. Brožura Nutnost revidovati proces polenský ..... | 19 |
| 5. Znovuožití myšlenky rituálních vražd .....         | 22 |
| 6. Odraz polenského případu v Národních listech.....  | 23 |
| 7. Život Leopolda Hilsnera od rozsudku po smrt .....  | 31 |
| 8. Vývoj polenského případu v současnosti.....        | 32 |
| Závěr .....                                           | 35 |
| Seznam použité literatury a pramenů.....              | 37 |

Anotace

## Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem zvolila případ, který u nás v 19. i 20. století vyvolal aféru a rozdělil český národ na dvě části. Tématem je tzv. hilsneriáda, údajná rituální vražda mladé dívky Anežky Hrůzové mladíkem židovského původu Leopoldem Hilsnerem, jež se stala na jaře roku 1899 v blízkosti města Polná. Chtěla bych se na případ podívat očima doby, ve které kauza vypukla, a rozebrat jej z hlediska tehdejších událostí, k nimž jsem zvolila jako soudobé materiály dva typy pramenů, a to *Národní listy* a Masarykovu brožuru *Nutnost revidovati proces polenský* pro srovnání zaujatějších soudů s realističtější, kritickým názorem T. G. Masaryka. Pro komplexnější pohled využívám taktéž i sekundární literaturu - Bruna Adlera, Bohumila Černého, Františka Červinku, Jaroslava Klenovského, Jiřího Kovtuna, Miloše Pojara, Jana Prchala, Hellmuta Schramma, z článků Helenu Krejčovou a pro ucelenější náhled, jako zdroj již pouze doplňkový, internetové stránky. Jako autorita je na nich vyzvedáván právě Hellmut Schramm a napadán Jiří Kovtun. Osobně Kovtuna považuji za mnohem důvěryhodnější zdroj. Schrammův spis jsem četla pro vytvoření představy o jeho pojetí kauzy ještě před návštěvou oněch blogů, jde z něj ostře cítit, stejně jako z blogů vytvořených na památku Anežky Hrůzové, až zarážející radikální antisemitismus a odpor k židovstvu.

V závěru práce bych se podívala na současný pohled na hilsneriádu, tedy s jistým časovým odstupem, jelikož je známo, že ke konci 19. století nejenom v naší zemi opětovně propukaly antisemitické vlny, řádící na území Čech a Moravy již od středověku. Víme, že osidlování našeho území židovským obyvatelstvem spadá do 11. století, nebo alespoň z této doby pochází první písemné zmínky o přítomnosti Židů v českých zemích. Velkými bouřemi a utrpením si u nás židovstvo prošlo především v období středověku, kdy byli Židé vypovídáni z měst, utlačováni a na mnoha místech docházelo k pogromům. Asi nejznámější pogrom proběhl v Praze za vlády Václava IV. Potížemi zmítaná doba si žádá hledání obětních beránků, a těmi se Židé stávali často. To samé můžeme říci i o době, již se budu zabývat. Konec 19. století se nesl ve znamení problémů na české politické scéně, napětí provázelo česko – německé vztahy, které se čím dál více vyostřovaly, a proto se pravděpodobně objevila nová antisemitská nenávisť. Nutno podotknout, že se tak nedělo pouze u nás. Ve Francii, kde šlo o tzv. Dreyfusovu aféru, byl neprávem, zcela vykonstruovaně,

nařčen z velezrady a špionáže kapitán francouzské armády Alfred Dreyfus, který byl židovského původu. Krvavé nepokoje zaznamenalo i Rusko či Uhry.

Mým cílem je vytvořit práci, která poukáže na medializaci aféry, ukázat, jak na sebe případ strhl obrovský zájem veřejnosti, tisku i významných osobností, do jaké míry se tisk kauze věnoval, jak bylo využíváno vlivu masmédií ke zkreslování a ovlivňování veřejného mínění, šíření antisemitských nálad.

Ačkoliv jako hlavní zdroj avizuji Národní listy, práce je rozčleněna do tří částí, neboť považuji za nutné seznámit se nejdříve s případem, dobovým kontextem a cítěním a až poté do práce zahrnout zcela konkrétní záležitosti, kterými jsou štvánice, manipulace, zpětné rozpomínání se svědků, zfanatizování veřejnosti včetně studentů, medializace a podobně. Onu třetí část vyplňuje jistý časový přesah do 20. století – život Leopolda Hilsnera po propuštění z věznice a nastínění toho, že ani dnes není jeho případ zapomenut.

## 1. Situace na konci 19. století, Národní listy

Konec 19. století byl v českých zemích poznamenán vzrůstajícím nacionalismem z důvodu zhoršujících se česko – německých vztahů a s tím spjatými antisemitickými projevy obyvatelstva. Od dob josefínských reforem bylo postavení Židů císařem Josefem II. zlepšeno, ale na druhé straně císařův tlak prosadit v monarchii jako jednotný oficiální jazyk němčinu a snaha o germanizaci napomohla v pozdějších dobách česko – německých národnostních bojů k vyčleňování židovstva českou i německou stranou. V první fázi převládala identifikace židovstva s německou kulturou, která více napomáhala růstu židovského kapitálu. Později se kulturní a jazyková identita Židů začala štěpit na českou a německou. V Uhrách a německých částech Rakouska se Židé začlenili do maďarské a německé kultury, v českých zemích s asimilací nastal problém. Židé zde „byli napůl v českém a napůl v německém táboře.“ Soupeřily spolu „dva jazyky a dvě kultury a jejich soutěž nevyhnutelně poznamenala osud Židů.“<sup>1</sup> Antisemitismus nabíral na síle od počátku 90. let 19. století a mezi jeho příčiny patřily především tedy národnostní, jazykové, ekonomické, kulturní, náboženské a sociální důvody. V listopadu 1897 padla vláda Kazimíra Badeniho z důvodu snahy o zrovnoprávnění českého jazyka s německým ve vnitřním úředním styku. To by znamenalo oslabení výjimečného postavení němčiny a pro úředníky nutnost ovládat oba dva jazyky. Nařízení však bylo pádem vlády odstraněno. Demise Badeniho vlády rozpoutala u Čechů silné protesty projevující se demonstracemi, ničením německého a židovského majetku, rabováním židovských obchodů, žhářstvím, útoky na synagogy. Nepokoje začaly v Praze, odtud se později přesunuly do dalších měst, ve kterých Češi tvořili většinu. Období se označuje jako prosincové bouře. V Praze si dokonce vyžádaly lidské oběti a k uklidnění situace muselo být vyhlášeno stanné právo.<sup>2</sup> Růstu antisemitismu v našich zemích napomohly také do českých zemí prosakující myšlenky vídeňského vůdce německého nacionálního hnutí Karla Luegra. Luegr poukazoval na židovský kapitál a silné zastoupení Židů v řadách lékařů, advokátů, řemeslníků a drobných obchodníků.

<sup>1</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 46 – 47.

<sup>2</sup> FRANKL, Michal: Češi proti Židům, [online]. ??? ÷ 2010, [cit. 2010-3-23]. Dostupné z WWW: < [http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros\\_chodes/2008/01/prosincove\\_boure](http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2008/01/prosincove_boure) >.

Vzbuzoval v lidech negativní pocity, že pro ně židovští spoluobytelé představují konkurenci a zabírají kvalitní místa.<sup>3</sup> Argumenty proti Židům se dají shrnout jako kapitalistické vykořisťování a označení židovstva za germanizátory české společnosti.<sup>4</sup> K zesílení odporu vůči Židům přispěly zajisté i některé články vydávané v soudobém tisku. V této práci budu rozebírat především příspěvky uveřejněné v Národních listech.

Národní listy, vycházející v letech 1961 – 1941, se staly tiskovinou jedné velké politické strany – Národní strany svobodomyslné, tedy mladočechů. Jejich majitelem a zakladatelem byl v roce 1860<sup>5</sup> hlavní představitel strany Julius Grégr. Na přelomu 19. a 20. století se listy řadily k nejčtenějšímu tisku, i přestože vliv jejich reprezentující politické strany slábnul.<sup>6</sup> Není sporu o tom, že jakožto stranické noviny podléhaly mnoha tlakům. Můžeme je považovat za tendenční, s cílem nenápadně ovlivňovat myšlení mas lidí, jak to ostatně noviny obyčejně dělávají. Například při průběhu dreyfusiády neskrývali jejich tvůrci sympatie k obžalobě.<sup>7</sup> Antisemiticky se projevily i při výše popsaném řádění v Praze, které do dnešního hlavního města proniklo po pouličních nepokojích v Žatci a Ústí. Odpor byl zaměřen proti Němcům a Židům. V útočících davech zaznívala volání jako: „Na Žida!“, „Jen je nešetřete, obřezance!“ i zpěv písně „Kde domov můj“, která nepochybně vzbuzovala v Židech, tisíciletí stále hledajících pravý bezpečný domov, obavy a nejistotu.<sup>8</sup> Noviny, nejen Národní listy, rozněcovaly v lidech davové šílenství a zfanatizovaná veřejnost následně obracela svůj hněv proti židovským památkám – školám, hřbitovům, obydílím, obchodům i Židům samotným tak intenzivně, že si tíživost a kritičnost situace vyžádala zásah policie a vyhlášení mimořádného stavu. Pražská policie selhávala, proto musela být povolána také mimopražská. Asi 22 000 Židů hlídalo přes jeden měsíc před násilím 25 vojenských praporů. Nepokoje si oficiálně vyžádaly 2 oběti a pozatýkáno mělo být přes 1 200 osob. Přesto se pražské události staly inspirací pro další místa v Čechách a na Moravě. Naštěstí pronásledování nikde již nenabývalo pražských rozměrů. Do Prahy se ale vrátilo dalšího roku znovu.<sup>9</sup> Mladočeši

<sup>3</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, s. 3.

<sup>4</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 47.

<sup>5</sup> LUCEK, Josef: Čtvrtstoletí Národních Listů, *Národní listy*, 15. 12. 1935, č. 343, s. 2.

<sup>6</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: *Hilsneriáda* (k 100. výročí 1899-1999). Polná: Linda, 1999, s. 169.

<sup>7</sup> KREJČOVÁ, Helena: *Hilsneriáda*, in: *Dějiny a současnost*, 3/1992, s. 20-21.

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 20-21.

<sup>9</sup> Tamtéž, s. 22.

v Národních listech otiskli prohlášení, že: „*Bouře se staly obrovskou vlasteneckou demonstrací, staly se projevem síly národa nespokojeného a stále utlačovaného.*“<sup>10</sup> Židé figurovali jako obětní beránci, nesoucí na svých bedrech tíhu viny, domnělé, fungovali jako filtry v době národnostních bojů.

Vyvrcholením neutěšené situace byla hilsneriáda. V dubnu roku 1899 došlo k zavraždění mladé dívky v lese blízko Polné. V této době byla Polná nevýznamným městem Českomoravské vrchoviny. Počátkem 20. století město čítalo 5 013 obyvatel, z nichž se k židovskému vyznání hlásilo 122 občanů.<sup>11</sup> Před hilsneriádou jich bylo více, asi 212.<sup>12</sup>

Když Marie Hrůzová, matka pohřešované Anežky Hrůzové, ohlásila v březnu 1899 ztrátu dcery, bylo zahájeno pátrání za účasti policie i obyvatel Malé Věžnice, vesnice, v níž Hrůzovi bydleli. Tělo mrtvé dívky bylo objeveno 1. dubna v lese Březina. Jednoznačně se jednalo o vraždu. Začalo vyšetřování, zajišťování stop, brzy na to však někdo pronesl, že zavražděná měla na krku vedený košerácký řez. Podezření tedy padlo na Židy, konkrétně na polenského mladíka Leopolda Hilsnera. Polná během okamžiku získala „popularitu a věhlas“ široko daleko. Aféry se chytil tisk, do městečka proudily davy zvědavců, vydávány byly pohlednice nejen s polenskou tematikou, nýbrž i s rekonstrukcí vraždy a nádechem antisemitismu. Košeráckou vraždou se inspirovali i skladatelé kramářských písní. Ač se dodnes neví, kdo byl skutečným vrahem, scénář výrazně zapadal do tehdejší vyhrocené atmosféry. Psychózou zmítaná veřejnost velice ráda uvěřila staré pověře o rituální vraždě, kterou mají Židé dle pověstí provádět z důvody potřeby neposkvrněné dívčí krve, již používají při tajných náboženských obřadech. Navíc doba nalezení těla byla skvěle načasovaná – právě se slavily Velikonoce.

Zárodky jisté zášti nežidovských obyvatelů Polné k polenským Židům můžeme vidět také ve zhoršující se ekonomické situaci. V 19. století byla Polná po ekonomické stránce srovnatelně rozvinutá se sousedními městy, dokud její rozvoj nezabrzdily dva rozsáhlé požáry, z nichž první vypukl v roce 1823 v ghettu a druhý, daleko ničivější, byl zažehnut v srpnu 1863 při zpracovávání židovského lnu. Město potřebovalo kapitál na obnovu, tudíž vypadlo z obchodních sfér a životní úroveň polenských

---

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 22-23.

<sup>11</sup> PRCHAL, Jan: Polná ve 20. století. Polná: Linda 2006, s. 10-11.

<sup>12</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*, Polná, Linda, 1999, s. 7.

obyvatel poklesla.<sup>13</sup> Ke klidu nepřispěly ani národností roztržky mezi Čechy a Němci. Polná „podvědomě hledala viníka. Potřebovala někoho ještě slabšího a opovrženějšího, na kom by si vynahrádila své ponížení...přitom vzájemné soužití (Židů a křesťanů) plynulo bez otřesů a skandálů a bylo by se jistě vyvíjelo i k lepšímu, nebýt neznámého vraha, který do Polné poslal bílé zohavené tělo křesťanské panny Anežky.“<sup>14</sup>

Již pár let před aférou se na našem území dovídáme o utopené dívce v Kolíně, v důsledku čehož musel vydat prohlášení sám místodržitel hrabě František Thun, neboť se o dívce šířily fámy, že byla košerovaná. Mezi časté jevy v českých zemích<sup>15</sup> patřily výstupy služebných proti svým židovským vrchnostem. Služky židovské nadřízené obviňovaly, že jsou jimi omamovány a následně je jim Židy odnímána krev. Avšak většina případů končila odsouzením služebnictva za falešné výpovědi.<sup>16</sup>

Na příkladu z Polné vidíme střet dvou světů. Jeden je tvořen obyvatelstvem, jež se potýká se zakořeněnými pověrami a nejzaostalejším klerikálním antisemitismem, druhý tvoří „osvícenější“, racionálně uvažující menšina.<sup>17</sup>

Postavit se přesile zmítané protižidovskou mánií mělo odvahu jen několik málo lidí. Za vzor zde slouží profesor Tomáš Garrique Masaryk, který na obranu Leopolda Hilsnera vydal dva spisy, neboť pod vlivem událostí ve Francii prohlédl, že polenský proces „nepochybně slouží nacionalistům v jejich nedobré hře s duší“. <sup>18</sup> Tímto postojem si vysloužil trpké chvíle, kdy byl považován za zrádce, semitofila a člověka, jenž podlehl vůni židovských peněz. Lidem bylo v tisku podsouváno, že Masaryk je podporován židovským kapitálem, že židovské peníze dotují jeho realistický list Čas. Redakce Národních listů pocítovala proti Masarykovi značnou averzi již před vypuknutím polenské aféry, proto si dokážeme představit, jak Masarykovo zapletení se do případu zesílilo odpor vůči Židům i jeho osobě.<sup>19</sup> Důvodem nechuti mladočechů k Masarykovi byla profesoroва kritika mladočeského patosu v jejich politice, vlasteneckých heslech a dále kritika skutečnosti, že mladočeši přes velkou

---

<sup>13</sup> ČERNÝ, Bohumil: *Vražda v Polné*. Praha: MNO, 1968, s. 11.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 13.

<sup>15</sup> Stalo se tak například v Holešově, České Třebové, ...

<sup>16</sup> KREJČOVÁ, Helena: *Hilsneriáda*, in: *Dějiny a současnost*, 3/1992, s. 22-23.

<sup>17</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, s. 6.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 6.

<sup>19</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: *Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999)*. Polná: Linda, 1999, s. 182-183.

teoretičnost zapomínají uvádět své názory do praxe.<sup>20</sup> Národní listy Masaryka podezřívaly z touhy po popularitě a zviditelnění se, přirovnávaly jej k francouzskému naturalistickému spisovateli Emilu Zolovi, který se zastal kapitána Dreyfuse. V této vypjaté atmosféře vyplul znovu na povrch dosud nestrávený spor o rukopisy, kdy Masaryk napadl pravost dokumentů a označil je za padělky.<sup>21</sup> Velká část českého národa se touto dobou dívala na Masaryka se značnou nelibostí, považovala jej za bořítele národní ideje.

---

<sup>20</sup> Tamtéž, s. 172.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 171.

## 2. Vražda Marie Klímové

Dne 17. července 1898 lidé ve Velké Věžnici u Polné začali postrádat třiadvacetiletou Marii Klímovou. Objevilo se mnoho spekulací. Mnozí předpokládali, že prostě utekla ze služby a vydala se jinam. V říjnu byla objevena její mrtvola, opět se jednalo o vraždu. Vzhledem k pokročilému stadiu rozkladu, v němž ji našel myslivec František Chalupa, byla identifikována podle dlouhých copů a zbytků plátna z oděvu. Jako o případných možných pachatelích se šušovalo o Mariině příteli nebo neznámých tulácích. Jméno Leopolda Hilsnera touto dobou zřejmě vůbec nepadlo, ač Hellmut Schramm píše, že když pátrání zůstávalo dlouho bezvýsledné, měla Anežka Hružová, pozdější oběť, vyslovit větu, že Klímovou mohl zabít Hilsner, jelikož za ní pořád chodil,<sup>22</sup> avšak Kovtun<sup>23</sup> uvádí, že Klímová s Hružovou se neznaly, což by předchozí tvrzení vylučovalo. Při sbírání informací jsem narazila na články a příspěvky různého charakteru, navštívila jsem i blogy, což není nejspolehlivější zdroj pro bakalářskou práci, nutno ovšem říci, že hned několik z nich i v současnosti manipuluje lidskou myslí tak, aby uvěřila rituálním vraždám páchaným Židy. Stránky jsou věnovány „obětem judaismu“. Popisují rozličné „rituální“ vraždy s tím, že se musejí neustále připomínat, aby neupadly v zapomnění, potom by lidstvu hrozilo, že ztratí obezřetnost před židovskými spoluobyteli. Jedná se o velmi sugestivně vylíčené činy, ale s použitím střizlivějšího úsudku považuji tyto stránky za cíleně vyvolávající protižidovské nálady.<sup>24</sup>

Leopold Hilsner měl milostný vztah s Annou Benešovou, dívkou pocházející ze Žďáru, s níž se chtěl oženit. Ona ale odmítla a vztah ukončila, a tak jí nešťastný Hilsner spolu se svým přítelem napsal dopis, že se kvůli ní dal k vojsku, trpí a pomstí se jí i jejímu novému milému ostrým mečem, který do dopisu přikreslil. Anna výhružný dopis předala policii. Výhružka sehrála svou roli při pozdějším vyšetřování, kdy byl zkoumán i Annin a Leopoldův milostný život, protože soud chtěl vědět, zda

---

<sup>22</sup> SCHRAMM, Hellmut: *Židovská rituální vražda*. s. 156. Dostupné na WWW: <  
[http://www.vzdelavaciinstitut.com/\\_files/download/comment.php?dlid=161&ENGINEsessID=48cff320e8fd45228faa0a4084ed9ee8](http://www.vzdelavaciinstitut.com/_files/download/comment.php?dlid=161&ENGINEsessID=48cff320e8fd45228faa0a4084ed9ee8)>.

<sup>23</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, 574 s.

<sup>24</sup> Např.: <http://hruzovaanezka.wordpress.com/>;  
<http://poslusnost.wordpress.com/2008/04/01/vzpominka-na-anezku-hruzovou/>;  
[http://in.ihned.cz/?article\[comment\]\[ukaz\\_vsechny\]=1&article\[comment\]\[art\\_id\]=19600810&p=n04000\\_d&article\[id\]=19600810](http://in.ihned.cz/?article[comment][ukaz_vsechny]=1&article[comment][art_id]=19600810&p=n04000_d&article[id]=19600810).

Hilsner netrpěl nějakými úchylkami.<sup>25</sup> V této době byl však Hilsner stále ještě považován za „normálního“, ne příliš inteligentního obyvatele Polné, na němž zatím nelpěla žádná skvrna závažného obvinění. Vše mu bylo přičteno až po vraždě devatenáctileté švadleny Anežky Hrůzové.

---

<sup>25</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 94-100.

### 3. Nález mrtvého těla Anežky Hrůzové

Mladá dívka zmizela dne 29. března 1899 cestou z práce. Její matka ani osmnáctiletý bratr se po ní nesháněli, ačkoliv Anežka nikdy předtím nezůstala přes noc mimo domov. Matka se za ní přišla podívat do práce až po dvou dnech cestou z nákupu. Proslýchalo se, že v rodině Hrůzových zřejmě žádná velká harmonie nevládla. Otec Anežky zemřel za záhadných okolností, údajně nešťastnou náhodou, a Anežka měla mít věčné spory o peníze s bratrem Janem.<sup>26</sup> O tomto víme z výpovědí svědků.

Po Anežce bylo vyhlášeno pátrání, kterého se účastnila policie za pomoci lidí z vesnice. Anežčiny spolupracovnice vyprávěly o nějakém pobudovi toulajícím se v lese a obávaly se nejhoršího. To se potvrdilo 1. dubna, na Bílou sobotu. Anežčino tělo bylo nalezeno v houštině pod stromky. Dívka ležela obličejem k zemi, na krku měla stopy po škrcení provazem a dlouhou řeznou ránu. Šuškal se, že byla zařiznuta jako dobytče. Zajímavý byl nález části zednické zástěry, která mohla patřit Anežčinu bratrovi.<sup>27</sup> Možnou výpovědní váhu tohoto předmětu nalezeného na místě činu ale rychle vystřídalý spekulace o rituální vraždě provedené židovskými spoluobyteli. Hlavní příčinou takových myšlenek byla dlouhá řezná rána na krku. Zvěst umocňoval fakt zrovna probíhající Velikonoc, o nichž si Židé podle pověr pečou chléb z krve křesťanských panen. Ihned byly vysloveny dohady, že z rány na krku muselo vytéct mnohem více krve, než bylo nalezeno. Mnozí Židé ze strachu před davovou psychózou raději ani nenavštívili slavnostní bohoslužbu na svátek Pesah.<sup>28</sup> Přestože židovské velikonoční svátky již končily,<sup>29</sup> jejich obavy se ukázaly jako pravdivé. V obci došlo k ničení jejich majetku a vybíjení zla na všem židovském. Obvinění z vraždy padlo na Leopolda Hilsnera, jenž byl ve vesnici považován za flákače a pobudu, který se rád toulal po Březině a nosil u sebe nůž. Anežku musel znát, neboť sám bydlel vedle domu paní Prchalové, k níž Anežka chodila šít. Od vidění se možná znali, ale nic bližšího spolu nezažili, to by prý Anežka zajisté svěřila své kamarádce z práce, stejně tak jako jí říkala vše ostatní, pokud něco významnějšího zažila. Podle svědeckých

---

<sup>26</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 33-34.

<sup>27</sup> Tamtéž, s. 36-38.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 39.

<sup>29</sup> ČERNÝ, Bohumil: *Vražda v Polné*. Praha: MNO, 1968, s. 10.

výpovědí se Anežka Hrůzová pouze zmínila, že viděla v lese nějakého „cizího pobudu“, z kterého měla strach.<sup>30</sup>

V případě se postupem času objevovali stále noví svědci a nové důkazy proti Leopoldovi Hilsnerovi. Vypadalo to, že veřejnost byla zcela fascinována myšlenkou rituální vraždy. Lidé upravovali své výpovědi tak, aby do sebe vše zapadalo. Přestože Johana Vomelová, svědkyně v kauze, vypověděla, že v lese těsně před vraždou viděla v blízkosti nalezení Anežčina těla muže a při konfrontaci s Hilsnerem si byla jistá, že tou postavou nebyl Hilsner<sup>31</sup>, i toto bylo bráno jako usvědčující důkaz o vině obžalovaného, neboť státní zástupce na podkladě její výpovědi identitu připustil.<sup>32</sup> Leopold Hilsner začal odpovídat na většinu otázek záporně, včetně, že v Březině toho dne nebyl a Hrůzovou nezná,<sup>33</sup> což později odvolal. Vynořily se spekulace, že měl dva asistenty, krev oběti byla odchyťována do nádoby a odnesena. Hilsner se pod psychickým nátlakem ke všemu přiznal a dokonce označil své dva spolupachatele<sup>34</sup>, nicméně později se za to omluvil a vypověděl, že učiněné svědectví nebylo pravdivé.

V procesu došlo ke změně soudce, jelikož soudce Reichenbach, ač nebyl Žid, byl tiskem nařčen ze židovství a ze snahy manipulovat s důkazy proti Židům. „*Úředně je oznámeno, že soudní rada Reichenbach není Žid ani vyznáním, ani původem. Ale pro antisemitské noviny to není důvod, aby přestaly hovořit o židovském soudci.*“<sup>35</sup>

Bylo jen otázkou času, než někdo toužící po další senzaci vyslovil podezření, že Hilsner zcela určitě nese odpovědnost i za předchozí smrt Marie Klímové. Místa nálezů těl si byla nápadně blízká, i jejich poloha se shodovala, pouze mrtvola Klímové nevypadala, že by někdo usiloval o její krev, ta se v tomto případě nepostrádala.

Matka údajného vraha, obviněného Leopolda Hilsnera, se přestěhovala do Velkého Meziříčí, neboť se v Polné cítila ohrožena.<sup>36</sup>

12. září 1899 začal v Kutné Hoře soudní proces s Leopoldem Hilsnerem. Vyšetřování se stočilo i k rozsáhlým diskuzím o chybějící krvi, znaku rituální vraždy.<sup>37</sup>

Častým jevem doprovázejícím případ byly náhle se vynořující vzpomínky některých obyvatel vesnice dokazující vinu Leopolda Hilsnera. Svědci často upravovali

<sup>30</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 47.

<sup>31</sup> Tamtéž, s. 43.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 108.

<sup>33</sup> Tamtéž, s. 44.

<sup>34</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 227.

<sup>35</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 56.

<sup>36</sup> Tamtéž, s. 53.

<sup>37</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 153-154.

vlastní výpovědi v Hilsnerův neprospěch. Je přinejmenším zarážející, s jakou přesností si lidé dokázali zpětně uvědomit i nepatrné detaily, které s případem souvisely. Leopolda Hilsnera obhajoval Dr. Auředníček, v opozici mu stál advokát a obhájce Dr. Karel Baxa snažící se proti obviněnému zajistit co nejvíce kompromitujících materiálů. JUDr. Karel Baxa se stal ve věci vraždy Anežky Hrůzové plnomocníkem její matky Marie Hrůzové, již v případě zastupoval.<sup>38</sup> Při líčení bylo bezostyšně demonstrováno, koho sympatie má publikum. Zatímco Dr. Baxovi proces zajistil kariéru, Dr. Auředníčka přivedl téměř ke krachu.<sup>39</sup>

U soudu Leopold Hilsner vyslovil větu, která vystihovala dobové nálady: „*Mým neštěstím je, že jsem bez zaměstnání, že se flinkám a lidé v Polné o mně hovoří tak špatně. Jsme zkrátka chudí lidé, už otec i matka žili ze žebroty. Ale nikdo z nás nekradl, nevraždil.*“<sup>40</sup>

Cílem této práce není přijít po letech na to, kdo byl vrahem, to samozřejmě není v našich možnostech, ale při procházení materiálů se zdá, že velká část o případ se zajímající veřejnosti včetně svědků nehledala pravdu, ale vytvořila si vlastní neochvějnou iluzi, kterou si dokreslovala do nejmenších detailů a nenechala se od ní odvrátit. Ten, kdo ji narušil, byl rázem považován za největšího škůdce a lidská zloba se obrátila proti němu, jako to vidíme například v Masarykově případě.

Po líčení v Kutné Hoře byl Leopold Hilsner uznán vinným ze spoluúčasti na vraždě Anežky Hrůzové a odsouzen k smrti provazem. Dále mu bylo uloženo zaplatit soudní výlohy ve výši 97 zlatých.<sup>41</sup> Hilsnerův obhájce požadoval nové otevření procesu. K tomu došlo od konce října (25. října – 14. listopadu 1900) v Písku. Ve Vídni se totiž změnila vláda a nový ministr spravedlnosti byl revizi procesu přístupnější. Leopold Hilsner byl i zde hlavním podezřelým, nicméně se mluvilo i o Janu Hrůzovi. Byla dokonce provedena domovní prohlídka v domě Hrůzových.<sup>42</sup> Svědkyně Amálie Schubertová vypověděla, že vedla s Anežčiným bratrem Janem rozhovor o celé tragédii. Hrůza údajně řekl, že to mohli udělat *jen ti prašiví, prokletí Židé*. Když se ho Schubertová zeptala, zda zná deset židovských příkázání, Jan Hrůza prý rozčileně odsekl: „*Dobře jí tak, potvoře!*“ Jiní svědci zase uvedli, že Jan Hrůza na

<sup>38</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 112.

<sup>39</sup> KREJČOVÁ, Helena: *Hilsneriáda*, in: *Dějiny a současnost*, 3/1992, s. 24.

<sup>40</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 86.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 95.

<sup>42</sup> Tamtéž, s. 109.

pohřbu své sestry skrýval poranění, která utrpěl, když se Anežka bránila.<sup>43</sup> Těch, kteří z usmrcení Anežky Hrůzové vinili jejího bratra, přibývalo, třeba obchodník Antonín Bretisch. Jan Hrůza prý řekl: „*Nejsem vinen, vinna je matka. Nejlepší bych udělal, kdybych se oběsil.*“<sup>44</sup> Projednáván byl i případ Marie Klímové. Konečný verdikt z Písku nakonec zněl, že Leopold Hilsner je vinný ze spoluúčasti na vraždách jak Anežky Hrůzové tak i Marie Klímové. 14. listopadu 1900 byl podruhé odsouzen k trestu smrti.<sup>45</sup>

---

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 150.

<sup>44</sup> Tamtéž, s. 152.

<sup>45</sup> KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, s. 450.

#### 4. Postoj T. G. Masaryka k aféře

Proti domněnce rituální vraždy a antisemitsky smýšlející veřejnosti se postavil profesor Tomáš Garrigue Masaryk podporovaný sociálními demokraty.<sup>46</sup> Sám sledoval polenskou kauzu a vypracoval o ní brožury. Svá stanoviska publikoval mimo jiné v časopisu *Čas*. Jeho cílem bylo vyvrátit spekulace o rituální vraždě a poukázat na zaujetí vyšetřovatelů proti Leopoldu Hilsnerovi. Pro ověření svých názorů v praxi navštívil v převleku za kováře Polnou a dělal pokusy k ověření svých hypotéz přímo na místě.<sup>47</sup> Prostudoval stenografické protokoly z Kutné Hory, situační plány místa vraždy a okolí, opis původního pitevního protokolu i zápis znalců z Prahy,<sup>48</sup> takže měl dobré podklady, ze kterých vycházel. Věděl, že proti sobě poštve celý národ, ale smysl pro spravedlnost převládl. Lidská nenávist se obrátila proti němu, mezi lidmi se šířily zvěsti, že je podplacen Židy, a proto je obhajuje. Ránou zajisté bylo, když se proti němu postavili i jeho studenti, oporu nalézal v manželce Charlotte.

Masaryk byl vystaven anonymním útokům veřejnosti, samostatně se mu však nikdo do očí nepostavil.<sup>49</sup> Jeho schránku zaplňovaly anonymní výhružné nelichotivé dopisy. Pro ilustraci můžeme uvést pár příkladů:

*„Masaryčku! Masaryčku!  
Máš velmi úlisnou hubičku,  
myslím, že jsi dostal od židáčků  
pár tisíc na ručičku.  
Za to zasloužíš od národu  
pár řízných faciček na hubičku.  
Ještě za svou brožurečku  
máš se soudem oplétačku (...)*

*Zasluhuješ čest a chválu,  
ty hanebný židovský vrahu.*

---

<sup>46</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, s. 13.

<sup>47</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 124.

<sup>48</sup> MASARYK, T.G.: *Nutnost revidovati proces polenský*. 3. vydání, Praha: Čas, 1899, s. 1.

<sup>49</sup> ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, s. 117.

*Zasloužil bys, Masaryčku,  
jít s Hilsnerem na houpačku.*"<sup>50</sup>

#### **4.1. Brožura *Nutnost revidovati proces polenský***

V této brožuře se profesor Masaryk snaží „odčinit hanbu naší žurnalistiky, která lživým a štvaným líčením affairy Dreyfussovy připravila nám českou a rakouskou dreyfussiádu, jak veřejný žalobce sám a docela správně process Polenský nazval." a upozornit na poměrně velký počet nesrovnalostí v polenském případě. Nejdříve se zabývá místem nálezu mrtvoly a vyslovuje názor, že Anežka nebyla zabita na témže místě, kde byla nalezena.<sup>51</sup> Pro tuto hypotézu svědčí fakt, že ležela přední částí těla k zemi, ale nohy měla v kolenou ohnuty vzhůru. Tato skutečnost původně nahrávala teorii o rituální vraždě, lidé se domnívali, že končetiny byly pokřiveny do úhlu, aby krev mohla lépe vytéct ven z těla. Ve skutečnosti by však tato poloha vytékání krve spíše bránila.<sup>52</sup> Masaryk se vyslovuje pro teorii, že k pokřivení končetin došlo při přenesení těla oběti, pravděpodobně zavěšené pachateli nohama na zádech, když ji dopravoval z místa vraždy do lesa, kde byla později objevena. Muselo se jednat již o tuhnoucí tělo, protože jinak by neztuhlé končetiny klesly svojí tíhou. Navíc oběť by nohama házela a kopala. Tělo bylo také lehce zkřiveno doprava, i to se stalo již během tuhnutí. Vrah mrtvolu na místo buďto přinesl na zádech, nebo přivezl například na trakaři. Stopy po škrcení neznamenaají skutečné škrcení, ale pouhé přitažení hlavy provazem. Košile na hlavě měla zabránit krvácení během cesty.<sup>53</sup> Masaryk upozorňuje na výpovědi, že krvavé stopy byly nalezeny již v pátek a jinde než v lese, na cestě. Že zavražděná byla na místě nálezu nalezena již téměř bez krve, svědčí o tom, že vykrvácela jinde.<sup>54</sup> Masaryk nepovažoval za vraha Hilsnera. Uvádí, že v době, kdy nohy oběti tuhly, byl Hilsner již dávno viděn opět v Polné, nemohl s nimi tedy manipulovat, rovněž by nebyl schopen čin zvládnout tak rychle, jak svědkové tvrdili.<sup>55</sup> „Vražda se stala nejpravděpodobněji v obydlí a v době, kdy

---

<sup>50</sup> Črta o Hilsnerově aféře, [online]. ??? ÷2010, [cit. 2010-1-29]. Úryvek dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/2006/11/14/art31209.html>>.

<sup>51</sup> MASARYK, T.G.: *Nutnost revidovati proces polenský*. 3. vydání, Praha: Čas, 1899, s. 2.

<sup>52</sup> Tamtéž.

<sup>53</sup> Tamtéž, s. 3-4.

<sup>54</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>55</sup> Tamtéž, s. 3.

*zavražděná byla svlečena.*<sup>56</sup> Vlasy měla již pocuchané, rozpuštěné. Pro vraždu doma svědčí nalezení složených šátků na místě činu, což je v přímém kontrastu proti zdůrazňované rychlosti činu.<sup>57</sup> Také znalci shledali, že košile byla přestřížena nůžkami, to by ovšem znamenalo, že pokud se vraždilo v lese, musel by mít vrah/vrazi u sebe nůžky. Navíc v den usmrcení bylo po dešti, ale oběť byla nápadně čistá a za nehty se nacházela pouze krev, nikoli hlína, což také mluví pro vraždu v obydlí. Další dny opět hustě pršelo, takže krvavé stopy by se tím zřejmě alespoň z velké části odstranily.<sup>58</sup>

Dále T. G. Masaryk vyvrací řeči o košeráckém řezu. Anežka nebyla podříznuta, nýbrž zapíchnuta a rána je hlubší, než by dokázal košerácký nůž.<sup>59</sup> Rovněž 29. března by bylo na košerování pozdě, hlavní židovské svátky již minuly.

Masaryk si všímá i dalších paradoxů. V případě rituální vraždy by vrahové nejednali tak nápadně, tělo by nenechali na místě, které je poměrně dobře viditelné, a je možné, že by odtud Anežčino volání proniklo až do vesnice, také by neutíkali na místo a z místa činu za bílého dne, jak uvedli svědkové, ale dali by si více záležet na nenápadnosti. Toto nasvědčuje úmyslnému naražení zločinu tak, aby byl brzy odhalen.<sup>60</sup>

Následně profesor vystupuje celkově proti pověře rituálních vražd páchaných Židy, označuje ji za lež.<sup>61</sup> Staví se proti Petru Pešákovi jako klíčovému svědku v události, neboť Pešák se k výpovědi přihlásil se zpožděním a tvrdil, že rozeznal Hilsnera a další dvě postavy jdoucí kolem místa vraždy v inkriminovaný čas i přes zárážející velkou vzdálenost činící 676 metrů. Pešák v podstatě zkopíroval výpověď Johany Vomelové s rozdílem, že Vomelová řekla, že jí spatřený muž v Březině nebyl Hilsner. Přes tyto okolnosti se stalo svědectví Petra Pešáka hlavním důkazem pro obvinění Leopolda Hilsnera. Zárážející je i časová neshoda ve výpovědích svědků a nedostatek času na vykonání takového zločinu, jaký se stal.<sup>62</sup>

V posledním odstavci před doslovem Masaryk píše, že nevylučuje souvislost vražd Hrůzové a Klímové, ale vylučuje antisemitské teorie o jejich motivu. Odkazuje

---

<sup>56</sup> Tamtéž, s. 5.

<sup>57</sup> Tamtéž, s. 5-6.

<sup>58</sup> Tamtéž, s. 7.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 7.

<sup>60</sup> Tamtéž, s. 9.

<sup>61</sup> Tamtéž, s. 10.

<sup>62</sup> Tamtéž, s. 10-11.

na probádání osobních vazeb zavražděných.<sup>63</sup> Masarykovi nešlo ani tak o Hilsnera, jeho boj byl vedený proti zpátečnickým myšlenkám protkaným pověrami, chtěl vyvrátit předsudky.

---

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 15.

## 5. Znovuožití myšlenky rituálních vražd

Již pár let po procesu se protižidovské bouře uklidnily, ač v jiných zemích tu a tam vypukl nějaký další skandál s domnělým rituálním podtextem. To samozřejmě neznamená, že zmizeli všichni antisemité. Ke slovu se přihlásili na začátku 30. let 20. století, po nalezení zavražděné dívky Marie Pytlíkové bydlící zhruba 4 kilometry od Polné. Její mrtvola byla objevena 10. července 1922 mezi Ždírcem a Dobronínem. Podezírání byli dva muži, jeden s pověstí násilníka znásilňujícího malé holčičky, nicméně vražda mu dokázána nebyla.<sup>64</sup> Nepodařilo se nám vypátrat, jakým způsobem došlo k zavraždění Pytlíkové, přesto vražda opět aktivizovala antisemity, kteří oběť spojovali s dvěma předchozími polenskými vraždami – Marie Klímové a Anežky Hrůzové. Na současných internetových blozích se šíří rituální interpretace případu, jejíž autoři nekompromisně přisuzují vinu opět Židům, dokonce jsme narazili na zmínku o košerování. V serióznější literatuře jsme více o úmrtí Marie Pytlíkové nevyčetli.

---

<sup>64</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999). Polná: Linda, 1999, s. 111.

## 6. Odraz polenského případu v Národních listech

Jak už bylo uvedeno, noviny se v Hilsnerově procesu velice angažovaly, ale objektivní informace podávaly pouze některé tituly. Jako příklad nestranného tisku můžeme uvést Masarykův *Čas*. Aféra vzbudila zájem nejen u českých vydavatelů. Hodně prostoru jí bylo věnováno rovněž v tisku německém. Zajímalo nás, jak se v době vypuknutí procesu o všem psalo v Národních listech. Podle informací, které jsme zjistili, se přispěvatelé těchto novin dopouštěli velkého množství zkreslení a vlivu masmédia využívali k ovlivňování veřejného mínění a šíření antisemitských nálad.

K dispozici máme několik výtisků od 12. září 1899 do 16. června 1933. Polenskému procesu redaktoři věnovali značný prostor. U veřejnosti případ vzbuzoval velký zájem, patrný už z úvodu článku s názvem *Vražda v Polné*, umístěnému hned na titulní straně listů: „*Ku královské Kutné Hoře ode dnešního rána obracejí se zraky a odnáší se pozornost téměř celé Evropy. Před zdejším soudem lidovým, pod klenbou stísněné porotní síně, zahajuje se dnes jeden z nejsensačnějších trestních procesů poslední doby, proces, jehož průběhu i výsledku s nedočkavou dychtivostí žádostivy jsou nepřehledné řady, ba statisíce lidí. V rakouské kriminalistice nebylo ještě případu, jenž by nejširší lidové massy udržoval v takovém rozechvění a napjetí a jenž by poutal k sobě pozornost světovou v takové míře, jako právě případ polenský.*“<sup>65</sup> Příspěvek je rozsáhlý, zabírá asi 4 strany, a je velice poutavě a dramaticky napsaný. Hned připomíná možnost, že pachatelů bylo pravděpodobně více, i když Hilsner stále jména zapírá: „*A také zůstalo až do dneška nerozluštěným tajem, kdo že to byl, jenž obviněnému k dokonání krvavého díla podal ruku pomocnou.*“<sup>66</sup> Odstavce jsou udělány jako medailonky „hlavních hrdinů“ příběhu – místa dění, Anežky Hrůzové a Leopolda Hilsnera. Hilsnera líčí veskrze negativně a tučnými písmeny zdůrazňují výhružný dopis Anně Benešové. Rozebíráno bylo též téma rituální vraždy s odkazem na výrazně protizidovsky orientovaný text Dr. Rohlinga. Nechybí zde odkaz na předchozí aféru v Uhrách. Autor článku podotýká, že náš zákon nezná rituální vraždu, není o ní zmínka, takže za ni Hilsner odsouzen být nemůže.

---

<sup>65</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 12 .9. 1899, č. 253, s. 1-4.

<sup>66</sup> Tamtéž.

Po celkovém připomenutí událostí je prostor věnován telegrafické zprávě ze soudní síně z Kutné Hory. Město praská ve švech turistickým ruchem vyvolaným probíhajícím procesem. Noviny informují, že jejich zpravodaji se jako jedinému podařilo setkat se s obviněným, který nejevil nijaké známky vnitřního obratu a za svůj pobyt ve vazbě se nijak nezměnil, ani vzhledově. Národní listy se chlubí, že licenci být přítomni na jednání získali dokonce dva jejich zpravodajové, ale musejí se střídat. Beze zmínky nezůstává ani zabezpečení přítomností vojska, jež zůstává v pohotovosti. Představena je porota a pak už jsou zde citace slov, co kdo řekl, stenografický záznam z přelíčení. Následují další související části rozčleněné do podčlánků – I. *Cesta z Polné do Malé Vožnice*<sup>67</sup>, II. *Nalezená mrtvola v lese*, III. *Lékařský nález o pitvání mrtvoly a dobrozdání znalecké*, IV. *Hlas lidu o osobě vrahově* a V. *Hilsner nechce vůbec znáti Anežku Hrůzovou*. V odstavcích autor rozebírá jednotlivá fakta o případu tak, jak zazněla již dříve. Ve článku IV. se uvádí, že hlas lidu se brzy ukázal jako opodstatněný a vyšetřování se stočilo Hilsnerovým směrem, a tak byly následně „zjištěny četné závažné okolnosti, které zdají se potvrzovati, že Hilsner vraždu ve spolku s jinými pachateli na jisto spáchal.“<sup>68</sup> To samé vydání ještě obsahuje výrazný, pozornost na sebe poutající inzerát - velkými písmy „Hilsner!“. Dále: „kdo chceš doslovné znění stenografických protokolů o vraždě v Polné hned po ukončení každého porotního dne obdržeti, zašli obnos 60 kr. a obdržíš postupně pět brožůrek ana porota potrvá pět dní. Obnos budiž obratem zaslán, pro nával bude postupně dle došlého předplatného expedováno. P. T. páni knihkupci račtež objednávky obratem učiniti. Předplatné přijímá a objednávky vyřizuje nakladatelství Ed. Beauforta v Praze. Firma Ant. Spěvák, (Rudolf Holan) knihkupectví v Kutné Hoře, se vydávání těchto brožůr po vzájemném dohodnutí zřekla.“<sup>69</sup> Následující den Národní listy píší o složitosti komunikace mezi Kutnou Horou a Prahou, jenž má za následek horší předávání informací ze soudního jednání, a otiskují část stenografického záznamu. V sekci inzerátů a reklam je znovu upoutávka na prodej stenografických přepisů z přelíčení s upozorněním, že první číslo již vyšlo.<sup>70</sup> 14. září 1899 přinášejí noviny v rubrice *Vražda v Polné* další část

<sup>67</sup> V novinách je stále psáno Vožnice namísto dnes užívaného označení Věžnice.

<sup>68</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 12. 9. 1899, č. 253, s. 1-4.

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 6.

<sup>70</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 13. 9. 1899, č. 254, s. 2 - 4, 6.

přepsaných výpovědí. Polenské vraždě věnují celé dvě strany, ale případ zbytečně nekomentují.<sup>71</sup>

Národní listy z 15. září 1899 se poněkud rozsáhle zabývají popularitou procesu mezi lidmi. Píší, jak se lidé snaží dostat do soudní síně, vykupují ze stánků a obchodů noviny a různorodé brožury, které jsou vydávány v souvislosti s případem. Zkrátka upozorňují na gigantický zájem o celou kauzu. Popisují průběh domovní prohlídky u Hilsnerů, nejdříve v Polné a poté ve Velkém Meziříčí, kam se rodina přestěhovala. Prostory, jež tam získali, byly však velmi těsné, proto Hilsnerova matka Marie uchovávala některé věci v synagoze. Příspěvek opět obohacuje uveřejněná řeč ze soudní síně.<sup>72</sup> Stejně se děje také následující den. Zajímavostí je, že matka i teta obviněného dostaly policejní ochranu, když se městem vracely na vlakovou stanici, ze které odjely do Velkého Meziříčí. Noviny píší, že obavy žen, že by se mohly stát terčem útoku, nebyly na místě.<sup>73</sup>

Pochopitelně se ze stránek Národních listů nevytratil zájem ani v době konání obnoveného procesu s Leopoldem Hilsnerem. Po zrušení rozsudku z Kutné Hory se revize procesu konala v Písku od 25. října 1900. Již ten den zabírá polenský případ více než polovinu desetistránkového čísla Národních listů. 27. října 1900 bylo poukázáno na možnost požádání obhájců o exhumaci těla Marie Klímové a prohlídku Polné členy soudního aparátu.<sup>74</sup> Ve výtisku z 28. října 1900 jsou podávány zprávy z třetího dne obnoveného jednání v Písku. Listy se honosí svou důvěryhodností: *„Čerpajíce vůbec z pramenů naprosto věrohodných a zaručených, můžeme u výkonu obtížné zpravodajské povinnosti prohlásiti, že bylo by nad naší důstojností, abychom na útoky v příčině pramenů a původů našich zpráv odpovídali. Ručíme za každou řádku, za každé slůvko i literu, v listě svém zaznamenanou.“* Dodávají, že nedávají na fantazie svých čtenářů.<sup>75</sup> Prohlášení nejspíše souviselo se strachem o ztrátu židovských hlasů při blížících se volbách. Následuje rekapitulace procesu, výčet přítomných osob při přelíčení a opět zaznamenané výpovědi v přímých řečech – ty jsou v jednotlivých číslech uváděny na pokračování.

<sup>71</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 14. 9. 1899, č. 255, s. 3 - 4.

<sup>72</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 15. 9. 1899, č. 256, s. 3 - 4.

<sup>73</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 16. 9. 1899, č. 257, s. 3 - 4.

<sup>74</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 27. 10. 1900, č. 297, s. 3 - 4.

<sup>75</sup> Vražda v Polné, *Národní listy*, 28. 10. 1900, č. 298, s. 4.

Nepopisujeme zde každou zmínku o případu Leopolda Hilsnera, kterou Národní listy uveřejnily. Od 12. září 1899 do 28. října 1900 noviny psaly o polenském případě minimálně ve třiceti dalších vydáních. Z jednotlivých čísel deníku vysvítá, že se jeho novináři snažili čtenáře aférou co nejvíc strhnout, zaujmout. Líčení byla velice emotivní a barvitá, jako by si kladla za cíl připoutat k hilsneriádě co největší pozornost obyvatelstva. Což je na druhou stranu zcela logické. V prostudovaných výtiscích jsme nijakou výraznou snahu o zkreslování a šíření protižidovských nálad nezaznamenali, mimo veskrze záporného vykreslení postavy Leopolda Hilsnera, jemuž v listech nebyla ponechána možnost, že by se mohl stát nebohou obětí justičního omylu, nýbrž na něj bylo od samého začátku nahlíženo jako na vraha. Zato tendence k nafukování událostí se jeví jako značná.

Během ledna 1901 Národní listy uveřejňují stenografické záznamy z líčení s doktorem J. J. Bolovou, který je viněn z rozšiřování zabavené brožury k obhajobě Leopolda Hilsnera a z přílišného zájmu o proces, jímž narušoval ještě neskončené přelíčení s židovským mladíkem. Obviněný Dr. Bulova byl odsouzen k peněžitě pokutě v rozsahu 350 korun.<sup>76</sup>

V únoru roku 1902 se v rubrice *Ze soudní síně* objevuje kratší zpráva o tom, že Hilsner žádá obnovení procesu se slibem prozradit své spolupachatele. Autor článku píše, že uvězněný Žid jedná pod vlivem beznadějně situace, avšak že by bylo záhodno, aby se lid dozvěděl pravdu a aby: „*praví viníci, o nichž Hilsner rozhodně dobře ví, byli vypátráni a aby neušli zaslouženému trestu.*“ Sdělení označuje jako senzaci a považuje jej za uniklé tajemství.<sup>77</sup> Z citované formulace je zřetelně cítit přesvědčení o Hilsnerově vině. V době napsání článku si Hilsner už odpykával svůj vězeňský trest, přesto věta v nejmenším nepřipouští možnost justičního omylu. Autor Hilsnera nazývá polenským hrdinou a upozorňuje na fakt, že Leopold Hilsner již v minulosti lživě označil za pomocníky při spáchání vraždy své dva souvěrce. Stejný měsíc se noviny o Hilsnerovi zmiňují znovu, a to v článku o roztržce mezi farářem a venkovským učitelem, kterého duchovní otec nařknul z bezbožnosti, jelikož učitel nabádal děti zdravit slovy „dobré ráno“, „dobrý den“ a „dobrý večer“ namísto křesťanských pozdravů, učil je zpívat jiné písničky než předepsané v osnovách a dokonce prohlásil, že jeden hodný Žid mu je milejší než deset nehodných křesťanů.

---

<sup>76</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 24. 1. 1901, č. 24, s. 3-4.

<sup>77</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 20. 2. 1902, č. 50, s. 3.

Farář, velmi rozohněn, vytáhl do boje proti učiteli a v kázání pověděl, že onen mladý učitel měl říci, že Hilsner mu je milejší než deset katolíků, a zapletl do toho, že tím vlastně schvaluje obě polenské vraždy křesťanských dívek. Učitel se proti plamenné řeči rovněž ostře ohradil. Spor skončil uložením trestu pro oba zúčastněné.<sup>78</sup> Tady Hilsner figuruje v okrajové roli, ale vidíme, že aféra vzbuzovala mohutné emoce i po skončení líčení. Co se týče obžaloby ze zpěvu „nemravných nevhodných“ písniček, z uvedených příkladů (Za tú naší stodoličkou,...) shledáváme, že doba posunutá přes sto let zpět do minulosti byla od naší diametrálně odlišná. Na morálku bylo nahlíženo zcela jinak a náboženství sehrávalo v lidském životě stále nepopíratelnou roli.

Po uplynutí dvou měsíců od uveřejnění zprávy, že Hilsner má uveřejnit nové převratné informace, v dubnu Národní listy sdělují, že šlo jen o falešnou uměle vyvolanou vlnu ze strany senzacechtivého tisku.<sup>79</sup>

9. ledna 1903 listy probleskla zpráva, že Hilsner ve vzteku přerazil v pankrácké věznici kříž, jenž sňal ze stěny.<sup>80</sup> Počátkem února 1906 noviny uvádějí na pravou míru údajnou omluvu prezidenta krajského soudu v Písku doktora Wintra adresovanou Hilsnerovu obhájci doktoru Auředníčku. Winter měl říci něco ve smyslu, že byl odsouzen nevinný, ale to prý neřekl.<sup>81</sup> Týž měsíc Národní listy informují čtenáře o Hilsnerově převozu z pankrácké věznice do trestnice na Karlově náměstí. Podle údajů byla pankrácká věznice z velké části židovská a pro Židy zde byla možnost navštěvovat synagogu. V nové věznici tomu tak nebylo. „*Lví podíl na trampotách Hilsnerových má nesnášenlivá, lstivá jeho povaha. Byl dříve internován mezi souvěrci, ale brzo odtud putoval. Nelíbil-li se souvěrcům on, nebo jemu souvěrci, nelze určitě povědět; jisto však, že byl Hilsner nucen vzít zavděk společností křesťanskou.*“ V nové cele si stěžoval mnohem více, že je mu ze strany spoluvězňů ubližováno fyzicky i psychicky. Listy píší, že po přísném vyšetřování se vždy ukázalo, že viníkem je Hilsner. Sám byl prý šestkrát trestán za kázeňské přestupky. Připomenuto je zničení krucifixu. V této souvislosti autor příspěvku hovoří o Hilsnerovi s posměchem a ironicky ho nazývá „Poldík“. Hilsner se obhajoval tím, že kříž rozbil, aby mohl být vyslyšen u soudu, že je mu spoluvězni ubližováno. Jinačí způsob prý zvolit nemohl. Za tento trestný čin mu byl zostřen doživotní trest, po

<sup>78</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 26. 2. 1902, č. 56, s. 3.

<sup>79</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 22. 4. 1902, č. 110, s. 4.

<sup>80</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 9. 1. 1903, č. 9, s. 4.

<sup>81</sup> Dozvyky Hilsnerova procesu, *Národní listy*, 5. 2. 1906, č. 35, s. 3.

každých čtrnácti dnech ho čeká samotka, půst a tvrdé lože.<sup>82</sup> O dva měsíce později Národní listy píší o převezení Leopolda Hilsnera z pankrácké věznice do Steinu. „*Na Pankráci v trestnici s vrahem nešťastné dívky Anežky Hrůzovy nebylo už k vydržení. Když se nekočkoval se svými uvězněnými spoludruhy, měl potyčky s dozorcí, a tak neustále zaměstnával ředitelství trestnice.*“ Zmiňují, že také lhal, neboť před rokem sliboval uveřejnění dosud skrytých souvislostí ohledně polenského případu a nic takového se nestalo.<sup>83</sup> 2. prosince 1903 se dočítáme o tom, že se Hilsnerův zastánce, evangelík MUDr. Josef Jan Bulova otrávil morfiem. Bulova se v procesu angažoval podobným způsobem jako profesor Masaryk. Vydával brožury a posílal četné dopisy na důležitá místa i lidem vyslýchaným ohledně Hilsnerova případu, za což byl dokonce postaven před soud. Jeho smrt byla patrně sebevraždou, neboť lékař byl v poslední době upoután na lůžko a trpěl silnými bolestmi vyvolanými onemocněním míchy.<sup>84</sup> Článek otištěný 27. prosince 1906 se ubírá zcela jiným směrem. Národní listy nijak nehodnotí, spíše pouze citují právníka Maxe Burckharda, který reaguje na v Berlíně vyšlou knihu o polenské rituální vraždě, jejímž závěrem je výrok: „*dlužno proces Hilsnerův počítati k nejsmutnějšímu omylu moderního soudnictví.*“<sup>85</sup>

Vidíme, že jak v případě Hilsnerově tak i v Dreyfusově se množí hlasy z řad laiků i odborníků o justičním omylu vyžadujícím nové přelíčení. Max Burckhard zastává myšlenku, že Hilsner odpykal svár dvou znepřátelených náboženských táborů. Shrnuje všechny nejasnosti již od samého počátku vyšetřování aféry. Nutno podotknout, že sporných záhadných momentů vidíme v procesu bezpočet. Burckhard píše, že se utvořilo: „*jediné komité pro vyšetřování polenského případu, jež netoliko trpělo, ale i podporováno veřejnými úřady vyslýchalo svědky, pátralo, dělalo náladu a sugerovalo; viděli jsme jak vše, co by mluvilo pro vinu třetí osoby, pro soud a státního zástupce skoro neexistovalo; sledovali jsme, jak groteskní, vnitřně zcela nemožné, mezi sebou v zjevném odporu stojící výpovědi učiněny ze strany svědků – i znalců pod vlivem sugesce mas...Nejdříve nevědí vyslýchání téměř ničeho, ale čím více času uplyne, tím více vědí, obrazy neblednou, jsou živějšími, barvitějšími, bohatšími; přicházejí noví a noví svědkové, které předtím ani nenapadlo se přihlásiti*

<sup>82</sup> Ze soudní síně, *Národní listy*, 22. 1. 1903, č. 22, s. 3.

<sup>83</sup> Leopold Hilsner přesídlen z pankrácké trestnice, *Národní listy*, 14. 3. 1903, č. 72, s. 4.

<sup>84</sup> MUDr. J. J. Bulova otrávil se morfiem, *Národní listy*, 2. 12. 1903, č. 329, s. 3.

<sup>85</sup> Nová apologie Hilsnera; Snaha po obnovení procesu, *Národní listy*, 27. 12. 1906, č. 355, s. 3.

*a sdělují podivuhodné věci...*" Končí větou o justičním omylu a společenské hanbě.<sup>86</sup> My odtud vidíme, že po sedmi letech nenechává případ veřejnost v poklidu. Hlasů volajících po revizi přibýlo a radikálních zamítavých stanovisek ubylo. Ani v Národních listech nenalézáme vyjádření redakce k Burckhardově prohlášení. Že jej otiskla bez komentáře, se dá možná považovat za jisté zakolísání, zaváhání o správnosti rozhodnutí soudu, možném připuštění pochybení. Koncem roku 1912 už však noviny píší jinak. Ve dvou větách je zahrnuta informace, že se Leopold Hilsner zřejmě dal ve steinské věznici pokřtít. U Hilsnerova jména nechybí vsuvka „vrah Anežky Hrůzové“. Zpráva sama o sobě není zaručeně podloženou.<sup>87</sup> 2. června 1914 se dozvídáme o T. G. Masarykovi. Vztah Národních listů k Masarykovi jsme již mírně naznačili. Článek uveřejněný v tomto čísle nechť k v této době ještě budoucímu prezidentu potvrzuje. V souvislosti s jinou aférou je zde připomínána Masarykova snaha zasahovat do věcí. Z textu jde cítit negativní ladění k Masarykovi. „*Profesor Masaryk trpěl vždy přímo pathologickou ctižádostí. Chtěl býti vždy prorokem. Jednou politického rozumu, po druhé nejkrasnějšího radikalismu, ale vždy prorokem... Pro první byl ochoten odsouditi státoprávní radikalismus a celé státní právo jako škodnou hračku nerozumných dětí... Ale přímo osudným mu byl Zola. Od té doby, co celý svět obdivoval se mužné rozhodnosti Zolově v jeho „J'accuse“, měl Masaryk „uděláno“. Také on musil zachraňovat známé obviněné. Jenže Dreyfuss konečně úplně rehabilitován – kdežto chráněncům Masarykovým jeho manifesty – nepomáhají. Hilsner odpykává si dále svůj trest – ale za to Masaryk stal se také v jistých kruzích slavným, v druhých aspoň známým.*“<sup>88</sup>

V prosinci 1919 byl v novinách uveřejněn fejeton Viktora Dyka s názvem *Spravedlnost*. Týká se spravedlnosti v soudnictví, zdůrazňuje potřebnou nezávislost a nezaopatost soudní instituce. Na začátku píše o prohraném sporu Fridricha Velikého, později zmiňuje boj za pravdu ztělesněný Emilem Zolou a u nás T. G. Masarykem. Vyjadřuje názor, že nezotročený stát nesmí podléhat těm, kteří mají moc. „*Ve státech zdravých chrání si soudnictví žárlivě a mužně svou neodvislost; nikdy se nesníží k roli poslušné děvečky přítomné moci. Je si vědomo, že ze všech druhů vražd nejodpornější a nejhnusnější je justiční vražda.*“ Soudnictví nemůže podléhat

---

<sup>86</sup> Tamtéž.

<sup>87</sup> Hilsner se dal pokřtít? *Národní listy*, 21. 12. 1912, č. 352, s. 3.

<sup>88</sup> Nemluví s ministerským předsedou – jen s policií, *Národní listy*, 2. 6. 1914, č. 149, s. 1.

mocenským tlakům, náboženským předsudkům, antipatiím, sympatiím a dalším nepatřičností. Dyk vyzvedává, že Masaryk chtěl, aby vyšla najevo skutečná pravda, proto hájil Leopolda Hilsnera, přestože věděl, že si obhajobou nepopulární, jemu také nesympatické osoby, vyslouží odpor veřejnosti.<sup>89</sup> V době uveřejnění fejetonu uplynul více než rok od udělení milosti Leopoldu Hilsnerovi a jeho asi největší obhájce Tomáš Garrique Masaryk již zastával úřad prezidenta první československé republiky.

12. ledna 1928 se se třídenním zpožděním dočítáme z kratšího odstavce o úmrtí Leopolda Hilsnera. Noviny píší, že zemřel ve vídeňské Rothschildově nemocnici ve věku 59 let. Příčinu smrti neuvádějí. Ve stručnosti připomínají průběh kauzy s Anežkou Hrůzovou, odsouzení k trestu smrti, jeho změnu v doživotí, propuštění po dvaceti letech, střídavý život v Praze a ve Vídni, svatbu s Terezií Rosenfeldovou, dvojitou změnu příjmení na Heller, později Himmelreich, dohady o rituální vraždě. Způsobem obživy Leopolda Hilsnera po jeho propuštění uvádějí podpory a prodej psacích potřeb.<sup>90</sup> Po uplynutí čtyř let Národní listy přinášejí zprávu o úmrtí Hilsnerova obhájce dr. Zdeňka Auředníčka. Více než obhájci se věnují Hilsnerovi, o němž píší v podstatě totéž, co uveřejnily po jeho úmrtí, pouze jako důvod smrti mylně uvádějí tuberkulózu. „*Vraždu na Hrůzové nikdy nedoznal. Hnutí, jaké se v době procesu proti němu projevovalo, přeneslo se do jisté míry i proti jeho obhájci Auředníčkovi, jenž po procesu odstěhoval se do Vídně, kam svoji kancelář přeložil.*“<sup>91</sup>

Za dnů vzrůstu Hitlerovy moci roku 1933 Národní listy přinášejí v rubrice *Co nového ve filmu?* informaci, že Hilsnerův proces bude zfilmován režisérem Feherem a má vyjít ve čtyřech verzích – české, francouzské, anglické a německé. Noviny uvádějí, že snímek bude financován americkým kapitálem a zmiňují již existující film o Alfredu Dreyfusovi. Natáčení má probíhat částečně ve Francii, Rakousku a Československu. Režisér, uvědomujíc si znovu narůstající antisemitismus, ke snímku řekl: „*Přes veškerou aktualitu, kterou nastoupení Hitlerova režimu dodává mému filmu, nemá býti filmem propagačním, nýbrž především dramatickým, který bude těžit ze svého prostředí.*“<sup>92</sup>

<sup>89</sup> DYK, Viktor: *Spravedlnost*, Národní listy, 28. 12.1919, č. 302, s. 1.

<sup>90</sup> Hilsner zemřel, *Národní listy*, 12. 1. 1928, č. 12, s. 3.

<sup>91</sup> Bývalý obhájce Hilsnerův zemřel, *Národní listy*, 22. 9. 1932, č. 262, s. 3.

<sup>92</sup> Hilsnerova aféra ve filmu, *Národní listy*, 19. 6. 1933, č. 25, s. 4.

## 7. Život Leopolda Hilsnera od rozsudku po smrt

K rozsudku smrti byl Leopold Hilsner odsouzen celkově dvakrát. Později, v červnu 1901, mu byl trest zmírněn císařem Františkem Josefem I. na doživotí. V roce 1918 byl omilostněn císařem Karlem, rehabilitován však nikdy nebyl. Po opuštění vězení si změnil příjmení na Heller a oženil se s židovskou učitelkou Terezií Rosenfeldovou z Velkého Meziříčí. Se zaměstnáním měl stále problémy. Později se přestěhoval do Vídně, kde 8. ledna 1928 zemřel na rakovinu tlustého střeva. Pohřeb byl skromný, rozloučit se s ním na poslední cestě přišel i jeho obhájce Dr. Auředníček.<sup>93</sup> Po svém propuštění údajně vyslovil Leopold Hilsner přání vlastnit tvrdý klobouk.<sup>94</sup>

Existuje podezření, že se Anežčin bratr Jan Hrůza na smrtelné posteli doznal k vraždě své sestry. Kněz ale nemohl vyrazit zpovědní tajemství, takže domněnka zůstala pouhou domněnkou.<sup>95</sup>

I přes vlastní učiněné přiznání, které obviněnému nemalou mírou uškodilo, proces připomíná více mozaiku vybájených svědectví než řetězec fakt. Nepochybně sehrálo roli Hilsnerovo židovství a povalečský způsob života, jenž mladíku nedokázal zajistit přesvědčivé alibi.

Z židovského města v Polné mnozí jeho obyvatelé odešli z důvodu vystupňovaného antisemitismu v době konání soudních procesů v Kutné Hoře a Písku, ti kteří vydrželi, padli za oběť nacistickému řádění za Druhé světové války.<sup>96</sup>

---

<sup>93</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999). Polná: Linda, 1999, s. 108.

<sup>94</sup> Hilsnerova aféra ve filmu, *Národní listy*, 19. 6. 1933, č. 25, s. 4.

<sup>95</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999). Polná: Linda, 1999, s. 110.

<sup>96</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, s. 7.

## 8. Vývoj polenského případu v současnosti

Přestože v březnu roku 1918 byl Leopold Hilsner amnestován a oproti dřívějšímu většinovému názoru považujícímu Hilsnera za jednoznačného vraha začaly nabírat na síle hlasy hovořící o jeho nevině, právně nebyl doposud rehabilitován.<sup>97</sup>

Podívejme se také na to, zda polenský případ dnes již zcela zapadl, nebo je i po více než jednom uplynulém století aktuální snaha vypátrat pravdu.

Při stém výročí od začátku hilsneriády byla po pražské konferenci historiků probíhající ve dnech 24. – 26. listopadu 1999 sestavena žádost o přezkoumání a posmrtnou rehabilitaci viny Leopolda Hilsnera. Tato žádost byla odeslána do Vídně<sup>98</sup> rakouskému prezidentu Thomasi Klestilovi, neboť podle údajů je Rakousko kompetentnější k vyjádření.<sup>99</sup> Větší kompetentnost Rakouska se dá zřejmě vysvětlit tím, že české země v době spáchání vražd a konání soudních procesů byly součástí Rakousko-Uherska a také proto, že: „*rozsudek z počátku století (20.) potvrdil nejvyšší císařský soudní dvůr ve Vídni, je třeba tuto žádost směřovat do Rakouska.*“ Tímto se myslí fakt, že trest, který byl na Hilsnera uvalen píseckým soudem, potvrdil vrchní soud ve Vídni.<sup>100</sup> Aktivista ve věci Petr Vašíček se obrátil na ministerstvo spravedlnosti ČR, které nechalo vypracovat expertízu, na jejímž základě exministryně spravedlnosti Vlasta Parkanová anulovala rozsudky kutnohorského i píseckého soudu. Její rozhodnutí potvrdil dopisem v říjnu 1999 nynější ombudsman, tehdejší ministr, Otakar Motejl. Shodli se v tom, že definitivní rehabilitace Hilsnera je záležitostí rakouských orgánů z výše uvedených důvodů.<sup>101</sup> Petr Vašíček však následně narazil na sdělení rakouského ministerstva spravedlnosti, které podalo informaci, že je třeba se obrátit na soudy nižších instancí, neboť posmrtná rehabilitace Leopolda Hilsnera není v kompetenci rakouských orgánů.<sup>102</sup>

<sup>97</sup> KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské město v Polné*. Polná: Linda, 2000, s. 9.

<sup>98</sup> PRCHAL, Jan: Polná ve 20. století. Polná: Linda, 2006, s. 141.

<sup>99</sup> VAŠÍČEK, Petr: *Aktuální stav rehabilitace Leopolda Hilsnera*, in: Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze: 24.-26. listopadu 1999, Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999, s. 143.

<sup>100</sup> *Rehabilitace „vraha Anežky Hružové“ je nemožná, vzkázalo Rakousko*, [online]. 1999-2010, [cit. 2010-1-29]. Úryvek dostupný z WWW: <[http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329\\_101526\\_domaci\\_jan](http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329_101526_domaci_jan)>.

<sup>101</sup> VAŠÍČEK, Petr: *Aktuální stav rehabilitace Leopolda Hilsnera*, in: Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze: 24.-26. listopadu 1999, Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999, s. 143.

<sup>102</sup> Tamtéž, s. 144.

O obnovu procesu usilovala skupina okolo Vašíčka ještě nedávno. 13. března 2009 však napsal zástupce rakouské ministryně spravedlnosti dopis českoněmeckému aktivistovi ve věci Petru Vašíčkovi, ve kterém sděluje, že „*pomocí nástrojů rakouského trestního soudního řádu nelze obnovit trestní řízení ve věci Leopolda Hilsnera*." Ze znaleckého posudku, jenž si nechala vypracovat Vlasta Parkanová, naše bývalá ministryně spravedlnosti, vyplývá, že ani česká strana nemůže obnovit proces k ospravedlnění Hilsnera a rozsudek zrušit.<sup>103</sup>

Zdá se tedy, že ačkoliv se v okolí Polné potulovalo v kritickou dobu několik podivínů a násilníků, na jméno židovského mladíka bude nadále lpět cejch vraha či alespoň spolumraha. V širší zainteresované veřejnosti je známa vysoká pravděpodobnost hrubého justičního omylu, ale podívejme se na několik případů tvrdících opak. V době, jež byla pro český lid velmi těžkou, na jaře 1939, 40 let po polenských vraždách, vydal vůdce české fašistické organizace Vlajka Jan Rys knihu vážící se k hilsneriádě, v níž obhazuje prostoduché rituální pověry, útočí na Židy a T. G. Masaryka. Píše, že chce: „*upozorniti Arijce na hroznou skutečnost, že jsou mezi námi Židé, kteří vraždí křesťany, aby se zmocnili jejich krve*." <sup>104</sup> Podtext jeho díla je zcela zřejmý. František Červinka uvádí, že někteří potomci lidí svědčících před soudem v Leopoldův neprospěch rázně odmítají možnost, že by se jejich předkové mohli mýlit, nepodloženě šířit „středověké“ pověry a nesouhlasí se zaujatostí tehdejšího soudnictví. Důkazem je roztržka mezi předním českým spisovatelem Bohumilem Hrabalem a synem klíčového svědka v celém případě Petra Pešáka. Hrabal chtěl něco z aféry ironicky zahrnout do své tvorby, tedy i Pešákovo svědectví a pověsti o přiznání Anežčina bratra Jana. Proti se tvrdě ohradil Pešákův syn považující umělcovo vyjádření za urážející čest jeho rodiny, neboť jeho otec byl přece při líčení tak velevážený a důležitý. Záležitost skončila Hrabalovým ústupkem, i když naznačil, že nečerpá pouze z lidového vyprávění.<sup>105</sup> V posledním dopise z jejich vzájemné korespondence spisovatel napsal: „...*tak jsem to pane Pešáku vyškrtl a*

---

<sup>103</sup> *Rehabilitace „vraha Anežky Hružové“ je nemožná, vzkázalo Rakousko*, [online]. 1999÷2010, [cit. 2010-1-29]. Úryvek dostupný z WWW: <[http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329\\_101526\\_domaci\\_jan](http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329_101526_domaci_jan)>.

<sup>104</sup> ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, s. 15-16.

<sup>105</sup> Tamtéž, s. 16-19.

*omlouvám se. Ale někdy je to sakra těžké v historických zemích být spisovatelem, sakra těžké, někdy přetěžké, „vodržku“, jak říká náš bodrý lid.“*<sup>106</sup>

18. června 1939 skupinka asi 45 osob vykonala pouť na polenský hřbitov k hrobu Anežky Hrůzové a odtud také k místu nálezu jejího těla v lese Březina. Jednalo se o zájezd Árijského kulturního svazu, jemuž místo posloužilo jako cíl národní pouti.<sup>107</sup> Na počátku 60. let 20. století se vyskytl tendenční anonymní strojopis o vraždách Anežky Hrůzové, Marie Klímové a Marie Pytlíkové, jehož autor sice nechává rozhodnout čtenáře o Hilsnerově a židovské vině, avšak skrytě podsouvá svůj vyhraněný názor. Text zakončuje větou, k jejímuž antižidovskému zacílení není co dodat: *„Jedno jest jisté, že židy v ČSR stihl velký trest. Z hitlerovských pochodů smrti se jich z celé vlasti navrátilo velice málo, ba do Polné kdysi Židy tak osídlené, ani jeden.“* Z kontextu vyplývá, že autor považuje trest pro Židy za spravedlivý, v souvislosti s polenskými vraždami za zasloužený.<sup>108</sup> 28. března 1999, v den stého výročí zavraždění Anežky Hrůzové, se k jejímu hrobu sjela skupina skinheadů, vylepující na místě židovské hvězdy, protimasarykovské nápisy a skandující nenávistná hesla.<sup>109</sup> Na těchto příkladech vidíme, že i léta po odeznění spontánních nenávistných davových projevů stále existují jednotlivci i skupiny, které věří, že polenský případ měl rituální podtext a nadále tak přispívají k šíření nenávistných rasistických nálad. Někteří si neumějí vytvořit vlastní úsudek, a tak se skrývají za názor jiných silnějších jedinců. Podle sociologických teorií je přece v davu síla a za anonymitou se schovává větší odvaha.<sup>110</sup> Hrozba opakování podobných vyhocených situací je tedy stále přítomnou. Stačí se ohlédnout, v dějinách se zrcadlí bezpočet takových případů.

---

<sup>106</sup> Tamtéž, s. 23.

<sup>107</sup> ČERNÝ, Bohumil a kol.: *Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999)*. Polná: Linda, 1999, s. 112.

<sup>108</sup> Tamtéž, s. 112.

<sup>109</sup> Tamtéž, s. 114.

<sup>110</sup> Např. Gustav Le Bon.

## **Závěr**

V bakalářské práci jsme se pokusili shrnout nejdůležitější události Hilsnerova procesu, k čemuž jsme využili pohled českého tisku, názory T. G. Masaryka, v době konání procesů teprve budoucího československého prezidenta, sekundární literaturu i webové stránky. Při psaní práce a s tím souvisejícím bádáním se otevíraly stále nové zajímavé směry zkoumání, k jejichž postihnutí bychom potřebovali daleko více prostoru. Nejprve jsme se zabývali dobovým kontextem, případem a náladami panujícími u veřejnosti, až poté jsme do práce vložili zcela konkrétní záležitosti. Masarykovu brožuru do práce začleňujeme, abychom na ní demonstrovali dobové realističtější názory všímající si kriticky mnohých nesrovnalostí souvisejících s se zajišťováním důkazů, průběhem jednání soudu a výpověďmi svědků. Hlavním tématem je však medializace celé aféry, to, jak na sebe kauza strhla obrovský zájem veřejnosti, tisku i významných osobností. Národní listy jsou využity jako zdroj k získání informací, do jaké míry se v těchto novinách vydavatelé tématu věnovali, ne tolik ke zjištění, jakým způsobem a jakými prostředky manipulovali se čtenářskou populací nebo se pokusili ovlivňovat veřejné mínění. Ze zkoumání jednotlivých výtisků vyplývá, že Národní listy věnovaly polenskému případu na svých stránkách opravdu značný prostor. Není divu, když po informacích týkajících se Hilsnerova procesu lidé bažili jako po senzaci a projevovali obrovský zájem o další a další zprávy.

Ve zkoumaných výtiscích, od 12. září 1899 do 19. června 1933, se Národní listy o hilsneriádě alespoň krátce zmiňují v téměř stovce čísel, z nichž v některých zabírají informace o procesu dokonce přes polovinu celého výtisku. Možná právě proto, že jsme detailněji zpracovali období po Hilsnerově odsouzení než to, v němž se odehrávala samotná soudní jednání, musíme na základě novinových článků konstatovat, že Národní listy nepatřily k radikálnímu antisemitskému tisku. Spíše je pro ně charakteristická snaha události nafukovat, vylíčit je čtenářsky atraktivním způsobem, detailně, aby zaujaly. Příspěvky související s hilsneriádou nevyznívají tedy nikterak výrazně protižidovsky. Nápadnější jsou antipatie redakce periodika k profesoru T. G. Masarykovi. Důvody jsme uvedli výše. Pro shrnutí k nim patřila Masarykova kritika mladočechů, odmítnutí pravosti u nás nalezených rukopisů a

následná obhajoba Leopolda Hilsnera. O Hilsnerovi sice Národní listy neustále píší jako o jistém spoluúčastníkovi na polenských vraždách, ale ve zkoumaných příspěvcích se neobracejí proti Židům jako takovým, negeneralizují své antipatie na další příslušníky židovské menšiny. Občas se noviny snaží uměle vyvolávat senzace, aby udržely u čtenářů zájem o případ, proto je vyznění článků někdy až bulvární. To však není u masmédií nic překvapivého.

## **Seznam použité literatury a pramenů**

### **Knihy a sborníky:**

ADLER, Bruno: *Boj o Polnou*. Polná: Linda, 1999, 170 s.

ČERNÝ, Bohumil a kol.: *Hilsneriáda (k 100. výročí 1899-1999)*. Polná: Linda, 1999, 188 s., ISBN 80-85110-46-6.

ČERNÝ, Bohumil: *Vražda v Polné*. Praha: MNO, 1968, 215 s.

ČERVINKA, František: *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, 23 s.

KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Židovské město v Polné*. Polná: Linda, 2000, 56 s., ISBN 80-238-5733-9.

KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda. Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, 574 s., ISBN 80-900895-9-3.

MASARYK, T.G.: *Nutnost revidovati proces polenský*. 3. vydání, Praha: Čas, 1899, 15 s.

POJAR, Miloš: *Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze : 24.-26. listopadu 1999*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999, 223 s., ISBN 80-85608-28-6.

PRCHAL, Jan: *Polná ve 20. století*. Polná: Linda, 2006, 223 s., ISBN 80-239-6506-9.

SCHRAMM, Hellmut: *Židovská rituální vražda*. 294 s., Dostupné na WWW: <  
[http://www.vzdelavaciinstitut.com/\\_files/download/comment.php?dlid=161&ENGINEsessID=48cff320e8fd45228faa0a4084ed9ee8](http://www.vzdelavaciinstitut.com/_files/download/comment.php?dlid=161&ENGINEsessID=48cff320e8fd45228faa0a4084ed9ee8)>.

### **Internetové stránky:**

[http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329\\_101526\\_domaci\\_jan](http://zpravy.idnes.cz/rehabilitace-vraha-anezky-hruzove-je-nemozna-vzkazalo-rakousko-p8j-/domaci.asp?c=A090329_101526_domaci_jan), poslední aktualizace 29.3. 2009, [cit. 26.2. 2010].

<http://www.blisty.cz/2006/11/14/art31209.html>, poslední aktualizace 14.11. 2006 [cit. 26.2. 2010].

<http://hruzovaanezka.wordpress.com/>, poslední aktualizace 31.3. 2008 [cit. 19.3. 2010].

<http://poslusnost.wordpress.com/2008/04/01/vzpominka-na-anezku-hruzovou/>,  
poslední aktualizace nezjištěna [cit. 19.3. 2010].

[http://in.ihned.cz/?article\[comment\]\[ukaz\\_vsechny\]=1&article\[comment\]\[art\\_id\]=19600810&p=n04000\\_d&article\[id\]=19600810](http://in.ihned.cz/?article[comment][ukaz_vsechny]=1&article[comment][art_id]=19600810&p=n04000_d&article[id]=19600810), poslední aktualizace 24.10. 2006 [cit. 19.3. 2010].

[http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros\\_chodes/2008/01/prosincove\\_boure](http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2008/01/prosincove_boure),  
poslední aktualizace 7.1. 2008 [cit. 2.4. 2010].

### **Články:**

KREJČOVÁ, Helena: *Hilsneriáda*, in: Dějiny a současnost, 3/1992, s. 20-24.

### **Novinové výtisky:**

*Národní listy:*

|                       |                       |                       |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 12. 9. 1899, č. 253;  | 13. 9. 1899, č. 254;  | 14. 9. 1899, č. 255;  |
| 15. 9. 1899, č. 256;  | 16. 9. 1899, č. 257;  | 17. 9. 1899, č. 258;  |
| 18. 9. 1899, č. 259;  | 22. 9. 1899, č. 263;  | 23. 9. 1899, č. 264;  |
| 24. 9. 1899, č. 265;  | 25. 9. 1899, č. 266;  | 26. 9. 1899, č. 267;  |
| 27. 9. 1899, č. 268;  | 28. 9. 1899, č. 269;  | 27. 10. 1900, č. 297; |
| 28. 10. 1900, č. 298; | 29. 10. 1900, č. 299; | 30. 10. 1900, č. 300; |
| 31. 10. 1900, č. 301; | 1. 11. 1900, č. 302;  | 2. 11. 1900, č. 303;  |
| 3. 11. 1900, č. 304;  | 4. 11. 1900, č. 305;  | 7. 11. 1900, č. 308;  |
| 24. 1. 1901, č. 24;   | 20. 2. 1902, č. 50;   | 20. 2. 1902, č. 50;   |
| 22. 4. 1902, č. 110;  | 9. 1. 1903, č. 9;     | 5. 2. 1906, č. 35;    |
| 22. 1. 1903, č. 22;   | 14. 3. 1903, č. 72;   | 2. 12. 1903, č. 329;  |
| 27. 12. 1906, č. 355; | 21. 12. 1912, č. 352; | 2. 6. 1914, č. 149;   |
| 28. 12. 1919, č. 302; | 12. 1. 1928, č. 12;   | 22. 9. 1932, č. 262;  |
| 19. 6. 1933, č. 25.   |                       |                       |

## Anotace

|                          |                     |
|--------------------------|---------------------|
| <b>Jméno a příjmení:</b> | Lucie Smažilová     |
| <b>Katedra:</b>          | Společenských věd   |
| <b>Vedoucí práce:</b>    | PhDr. Pavel Kopeček |
| <b>Rok obhajoby:</b>     | 2010                |

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Název práce:</b>                | Hilsneriáda a její odraz v Národních listech                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Název v angličtině:</b>         | Hilsner Affair and its Reflection in Národní Listy                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>Anotace práce:</b>              | Práce se zabývá hilsneriádou, údajnou rituální vraždou, kterou měl na sklonku 19. století spáchat Žid Leopold Hilsner. Popisuje nejdůležitější momenty případu, jež je dnes vnímán spíše jako justiční omyl, a snaží se o jeho reflexi na základě dobového tisku (Národních listů).                                                                                                                                                       |
| <b>Klíčová slova:</b>              | Hilsner, hilsneriáda, Hrůzová, Klímová, Židé, Polná, Masaryk, Národní listy, rituální vražda, justiční omyl, antisemitismus                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>Anotace v angličtině:</b>       | This work is about Hilsner affair – an alleged ritual murder which was, according to the order of the court, committed by a Jew Leopold Hilsner. It became at the end of 19 <sup>th</sup> century. We take a look at a description of the most important moments of the case, which is considered as a miscarriage of justice nowadays. The work is also trying to make a reflection of the affair based on period press (Národní listy). |
| <b>Klíčová slova v angličtině:</b> | Hilsner, Hilsner affair, Hrůzová, Klímová, Jews, Polná, Masaryk, Národní listy, ritual murder, miscarriage of justice, anti-semitism                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Přílohy vázané v práci:</b>     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>Rozsah práce:</b>               | 33 stran                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Jazyk práce:</b>                | čeština                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |